

Sprotni slovar slovenskega jezika 2014–

1. Splošno o slovarju

Sprotni slovar slovenskega jezika je zasnovan kot uporabniku prijazen slovar informativne narave, ki zbira živo, v slovarjih še ne registrirano novejše besedje (vključuje tudi najnovejše, uveljavljajoče se pomene že registriranega besedja) in v temeljnih obrisih prikazuje njegove pomenske, slovnične in pragmatične lastnosti. Jedro geslovnika predstavlja še neuslovarjeno besedje, katerega rabo v zadnjih letih potrjuje korpusno gradivo, dopolnjeno s predlogi jezikovnih uporabnikov. Ker so ti predlogi navadno sorazmerni ažurni, geslovník zajema tudi besedje, ki ga obstoječi (časovno zamejeni) korpusi slovenščine zaenkrat (še) ne prinašajo, raba nove besede pa je bila registrirana v drugih (zlasti elektronskih) virih. Poudarek je na vključitvi besedja, ki prinaša pojmovno in poimenovalno novo.

2. Normativnost in slovarske oznake

Sprotni slovar slovenskega jezika ni normativni slovar in nima usmerjevalne vloge. Prinaša temeljne podatke o pomenskih lastnostih in rabi besedja, ki v slovenskem jeziku še nima dolge življenjske dobe. Kot iztočnica je navadno navedena v rabi pogostejša oblika besede; pri prevzetih besedah je ob uravnoveženosti rabe načeloma najprej navedena podomačena beseda, kar pa ne pomeni, da so druge navedene oblike manj ustrezne, saj se do tega vprašanja *Sprotni slovar slovenskega jezika* ne opredeljuje. Načelo normativne neusmerjevalnosti velja – kolikor ni že vsak opis jezika na neki način normativen – za vse segmente slovarskega sestavka, vključno z izgovornimi dvojnicami in s sinonimi, ki ponekod stojijo za razlago. Vsi slovarski podatki so torej zlasti informativne narave, jezikovnemu uporabniku so v pomoč pri razumevanju pojmovne vsebine iztočnice.

Kljub odpovedi knjižnojezikovnemu normiranju slovar na pomenski ravni označuje vezanost rabe besede na katero od jezikovnih zvrsti podobno kot *Slovar slovenskega knjižnega jezika*, npr. na izhodiščno strokovni jezik pri izvorno terminološkem besedju oz. pomenih, na pogovorni jezik, sleng oziroma na stilno zaznamovanost, denimo ekspresivnost, slabšalnost. Brez vsaj shematskih podatkov o tipičnih okoliščinah rabe besede bi bil opis besede pomanjkljiv in potencialno zavajajoč, vsako tovrstno vrednotenje pa je seveda mogoče le v opoziciji do knjižnega jezika, pri čemer knjižnojezikovno normo razumemo kot osrednji, stabilni, postopoma spreminjajoči se (in zato v prožni stabilnosti ustrezno normiran) del jezika v dejanski rabi, ki povezuje vse njegove govorce, hkrati pa je kot posrednik (jezikovne) tradicije temelj za prihodnji jezikovni razvoj in z njim povezano presojo jezikovnih pojavov.

3. Besedje, ki ga slovar prinaša

Od besed, ki jih v obstoječih korpusih ni ali pa so zelo redke in omejene predvsem na zadnja leta, ki so v korpusih gradivno še pokrita, slovar med drugim prinaša zlasti iz ali prek angleščine prevzete besede (npr. **backpacker**, **beachwolley**, **coworking**, **flash mob**, **ghee**, **glamping**, **hashtag**, **hipster**, **influencer**, **lockdown**, **oldschool**, **segway**, **selfness**, **skike**, **slackline**, **sup**, **webinar**, **zero waste**, **zipline**), od katerih nekatere že nastopajo v podomačeni obliki (npr. **emodži**, **hejter**, **kontrofrik**, **selfi**), lahko kot tvorjenke (npr. **bildati**, **bildanje**; **hipsterka**, **hipsterski**; **kenslati**, **kenslanje**; **retvitati**, **retvitanje**; **skrolati**, **skrolanje**; **trolati**, **trolanje**; **vejpanje**), večinoma pa (še) nimajo ustaljenega domačega ustreznika.

Poleg besed, ki v slovarjih slovenščine doslej še niso bile zabeležene, *Sprotni slovar slovenskega jezika* prinaša tudi nekatere nove pomene že uslovarjenega besedja (npr. pri **bolonjec**, **drsnik**, **epski**, **fonolaboratorij**, **govorec**, **grabljice**, **komolčiti se**, **korona**, **košarica**, **napihljenost**, **posteljica**, **princeska**, **replika**, **samoizolacija**, **servisirati**, **skafander**, **sledilec**, **sploščiti**, **stopalka**, **ušesnik**, **vplivnež**, **vrvohodec**, **vrvohodstvo**, **zvočnica**) oz. nove stalne besedne zveze in frazeologijo (npr. **bolezen**: *pridružena bolezen*, **distanca**: *socialna distanca*, **dopust**: *dopust za nego in varstvo otroka*, **elektronski**: *elektronska knjiga*, **hoja**: (tako nefrazeološko kot tudi frazeološko) *hoja po vrvi*, **gajžla**: *na koncu gajžla počí*, **hotel**: *hotel mama*, **imunost**: *kolektivna imunost*, **izolacija**: *kohortna izolacija*, **kapica**: *socialna kapica*, **ketna**: *imeti koga na ketni*, *strgati/utrgati se s ketne*, **koronavirus**: *novi koronavirus*, **licenca**: *plavajoča licenca*, **okužba**: *prebojna okužba*, **pajek**: *spletni pajek*, *pajek za seno*, **pobeg**: *imunski pobeg*, **pohod**: *strelski pohod*, **žoga**: *na prvo žogo*).

4. Zgradba

Zgradba slovarja je zaradi tipa in značilnosti besedja, ki ga slovar prinaša, sorazmerno preprosta, prikaz podatkov pa uporabniku prijazen. Tako so denimo zgledi rabe največ trije (zgledi so kolokacijski, če so kolokacije dovolj pogoste in povedne, sicer so stavčni, mogoča pa je tudi kombinacija kolokacijskih in stavčnih zgledov; v frazeološkem razdelku so vsi zgledi stavčni). Pomensko neprozorne nefrazeološke stalne besedne zveze (tj. take, katerih pomen ni predvidljiv iz pomenov njihovih sestavin) so zbrane v skupnem razdelku stalnih besednih zvez (in tu po potrebi označene); vsa frazeologija je prav tako zbrana na enem mestu, tj. v frazeološkem razdelku.

Pomemben prispevek *Sprotnega slovarja slovenskega jezika* so sistematično in pregledno prikazane oblike vseh v slovar sprejetih besed. Oblike, v katerih se beseda pojavlja, so izpisane v celoti – npr. pri samostalniku v vseh sklonih in številih, pri pridevniku tudi v vseh spolih, pri glagolu v vseh osebah in deležniku na *-l*; če se beseda pojavlja le v enem številu, so navedene oblike le za to število, npr. pri **grabljicah** le množina, pri **posesivnosti** le ednina, prav tako le ednina pri glagolnikih brez razvitega samostalniškega pomena. Prav tako sta v vseh iztočnicah prikazana tako jakostni kot tonemski naglas, izgovor pa je naveden za vse iztočnice

in izpisan v celoti. Pri izgovoru so prikazane tudi naglasne dvojnice.

Uporabnik naj ta preprosti slovar razume in uporablja predvsem kot popis novega gradiva, ki ga na Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramovša redno zbiramo in analiziramo. Ali bodo posamezne iztočnice dejansko prešle v normativne ali razlagalne slovarje in bodo opisane natančneje, pa bo pokazal čas.

V Ljubljani, novembra 2021

Domen Krvina